

POLEPSZYĆ SIĘ (69) *vb pf*

się (52), się (17).

o oraz e jasne.

inf polepszyć się (25). ◇ *fut* 2 sg polepszysz się (3). ◇ 3 sg polepszy się (6). ◇ 1 pl polepszymy się (1). ◇ 2 pl polepszyście się (1). ◇ 3 pl polepszą się (2). ◇ *praet* 2 sg m -eś, -ś się polepszył (2). ◇ 3 sg m polepszył się (3). *f* polepszyła się (1). *n* polepszyło się (3). ◇ [2 pl m pers -ście się polepsz(e)li.] ◇ 3 pl m pers polepszyli się (5). ◇ *plusq* 3 sg n było się polepszyło (1). ◇ *imp* 2 sg polepsz się (1) *BielKom*, polepszy się (1) *HistRzym*. ◇ 1 pl polepszymy się (1). ◇ *con* 1 sg m bych się polepszył (1). ◇ 2 sg m by się polepszył (1) *BierEz*, byś się polepszył (1) *Mącz*. ◇ 3 sg m by się polepszył (3). ◇ 1 pl m pers byśmy się polepszyli (1). ◇ 2 pl m pers byście się polepszyli (1). ◇ 3 pl m pers by się polepszyli (4). ◇ *part praet act* polepszywszy się (1).

Sł stp s.v. polepszyć, Cn s.v. polepszam, polepsza się, Linde XVII w. s.v. polepszyć.

1. Zmienić się na lepsze; poprawić się; emendare sese *Mącz*; emendatiorem esse *Modrz*; meliorescere *Cn* (58) :

a. Pod względem moralnym; mutare mores (in melius), recipere se(se) ad frugem (bonam) *Mącz*, *Cn*; animum ad frugem applicare, bonae frugi esse, castigari, castigationem fieri, corrigere se, deficere a se ipso, recipere se(se) (frugem) *Mącz*; applicare se ad frugem, frugi fieri, mutare mentem (malam) a. vitam, redire ad bonam frugem a. in viam *Cn* (57) : myał cyem łya ya polyepłfic dobrze czyniąc alye iefus dofic vczynyl vmarwłfi za mya. *BierRaj* 23v; Xánt fie tey mowie dziwował/ A więcey go bić nie kazał: Rzekąc/ pátrż by fię polepłzył/ A Páná potym więcey czćcił. *BierEz* Ev; Wilk niegdy k Rzymu fie łpiełzył A zaby fie tám polepłzył: Wždy pokułżę tey łwiątołci/ Za pozbędę łwoich łlołci. *BierEz* R3, Kv, R, R3; Bądz z łynem pozdrowiona matuchno łalkawá/ profis za nami łynáčzka/ bos ty milołierná matka/ byłmy fie polepłfyli/ łłczęłnie dokonali/ a tak ł twoiá pomotzą do nieba fie dołtali. *OpecŻyw* 20v; *BielŻyw* nłb 4; *SeklWyzn* d2v [2 r.]; Potim że/ gdy [kapłan] obaczy ze łkruchę ma/ y załwie á polepłzić fię obiecziue/ ma mu zafię okazać wielkie miłołierdzie boże *SeklKat* Xv, Z2; *KromRozm I* H2, N3; *Diar* 47; *BielKom* E3v; gdyż łye zá troiákim ták łromotnym karánim nie vpámiętał/ iuż máła náđzięiá o nim áby łye miał polepłzyć. *GroicPorz* kkv; Nie polepłzył fie ługurtá/ zábił y drugiego brátá łtrycznego. *BielKron* 130, 94v, 215v *marg*, 398, 420v; Ne ponas spem me bonae frugi fore, Nie náđzięway fie ábych fie miał polepłzić. *Mącz* 309d, 36a, b, 40b, 115a, 138a (9); *Prot* D2; y ia tobie przepułzczám/ od tąd fie polepłzy. *HistRzym* [118]; *RejPos* 64v, 168, 342; y złođzieie przedsię nic fię niepolepłzywłzy wnet bywáią wiefzeni [ipsi fures nihilo meliores in furcam mox tolluntur]; á podobnoby fię polepłzyli kiedyby im żywotá przedłżono. *ModrzBaz* 78; Tak znáčné przykłády Gniewu páńłkiego widzác/ prze łwé płoché rády/ Nic łye nie polepłzyli: y owłzem vlali Złotęgo łielcá łobie *KochPs* 161; *SkarŻyw* 252; *NiemObr* 179; y byli odbiłkupá rozgrzełzeni/ á oni mędrłzymi łstáwłzy fię po łzkodzie/ polepłzyli fię. *WerGołc* 220.

polepszyć się z czego (2): Polepłłmy fie łtego cochmy niewiádomie zgrzełfyli. *March*¹ A3v [idem: Poliepłłmy fię] *March*³ V3.

polepszyć się na co [= *wskutek czego*] (1): Ten [*Nahum prorok*] piżze o gniewie Bożym/ y o ciężkiej pomście nád miáltem Niniwe: ktore ácz fie było ná kazánie Ionálla Proroká polepíły/ wíłakoż potym w więtlíe grzechy wpáđło. *Leop* QQqq5.

polepszyć się za czym [= *wskutek czego*] (1): gđzye onego/ ktory przeciw nám zgrzełly a nyepolepíły lye zá dwoim nápominánim brátłkim/ kołcyołowi każe opowyedzyeć/ á zá pogániná á odrzuconego myeć *KromRozm III D*.

[*polepszyć się po kim* [= *stać się lepszym od kogo*]: iefli to zle czemu w tym Papieža násláduiećie: wíłak Pan Chryłtus [...] rżądzi Kościoł/ czemu wy rżądzićie: [...] Otoście fie nic po Papieżu nie polepíli: bo iefli Papież czyni fie głową/ dáleko gorzey v was/ bo co Miniłter to głowa Zboru *ŁaszczOkulary H2v*.]

polepszyć się skąd (1): A s kąd by fie mieli polepílyt/ ftąd łobie męki wieczné⁸⁰ potępienia zgromadziá. *OpecŻyw 59*; [*FlinsCunDzień E5v*].

W połączeniach szeregowych (2): áni nieczíscy ludzie/ any Balwophalczy/ [...] any pyaczy/ any drapyelczy krolełta Bożego poliędá/ yefly fie nieufnáia/ nieżałuiá/ ni polepíá/ niewroczá/ niezaplaczá/ nienagrodzá/ przeprołá/ komu czo powynny/ á dołlyć vczinia *SeklKat L3v*; *BielKron 92v*.

W przeciwstawieniach: »polepszyć się ... pogorszyć, w większe grzechy wpaść« (2): *Leop* QQqq5; iz powiáda iefzczem niewidziáł żadnego z nich by fie ktory polepíł/ iedno káždy pogorłzył. *BielKron 206v*; [*FlinsCunDzień E5v*].

Szeregi: »kajać się i polepszyć« (1): Moyżelz w vrzędzie łwym/ przełtępcy żadnemu choćiaby fie nie wiem iáko káiał/ y nie wiem iáko polepílyć obiecował/ nigdy nie folgował *CzechRozm 95*.

»polepszyć się a (i) pokutować« (2): *KrowObr 234v*; bo rozum przywodzi że zgrzełlyłis przeciw Bogu/ tedy małz fie polepílyć á pokutować *HistRzym 47v*. [*Ponadto w połączeniu szeregowym I r.*]

»upamiętać się, polepszyć« (1): Opto tibi meliorem mentem, Ządam ábyś fie vpamiętał/ polepíł. *Mqcz 214c*.

»uznać się i polepszyć« (1): Wyele nayduiem w pyłmie pogańłkim y też krzełciańłkim [...] otich ludziach/ ktorzy aczkolwiek zniłkie⁸⁰ rodzaiu wyłzli y wiele złego czynili/ á wíłak ze gdi fie vńali y polepíli łá miedzi dobre wpyłłani y policzeny *SeklKat A2*.

Iron. (2): PAnowie towarzysze/ wierę łkarg niemáło/ Bo síłá rzeczy po wliach/ co fie iuz pobráło. Wierę iuz iedźmy rżądnie/ á pyelze pogromić/ Niech tych gełsi przełtána/ ciągnąc w drogę gonić. Więć tu s kijem zá draby/ biega ná koniku/ Więćes fie to polepíł/ zły niełłachetniku. *RejZwierz 102v*; Obleczony w dębinę zá ręce zá nogi/ Czełka frogiey łpowiedzi nieborak vbogi. Więć go ćielzá: wynidzielz/ wynidzielz nieboże/ Iedno fie chćiey polepílyć/ Bog ci dopomoże. Y wynidzielć poprawdzie: lecz ná on świat z tego *KlonWor 38*.

b. *Stać się doskonalszym pod jakimś względem [od kogo]* (1) : Ktorzy tedy młodzieńcy radzi fie około łtarych poćciwych obierayá/ ani radzi od tych odłtępuyá od ktorzych by fie polepílyć albo czego nauczyć mogli. *KwiatKsiąż D3v*.

2. *Znaleźć się w lepszej sytuacji* (11) : Rzełł iey ośiel/ což mam czynić/ Indzieć niewie^m gđziebych miał íść: A też bych fie nie polepíł/ Wíłędy bych łnadź robić mułł. *BierEz Q2*; *Deploratus*,

Oplákány/ To yeft záginęły w niwecz obrócony/ O którym yuż żadney nadzieye niemáľz áby fie miał polepřzić. *Mącz* 306b.

polepszyć się na czym (1): Hic quidem meliorem genium tuum non facies, Nic fie ná tym niepolepřyz. *Mącz* 144a.

polepszyć się w czym (1): Quid ex eo consequutus es, Coś ná tym dořtaľ/ áľbo coś fie w tym polepřziľ. *Mącz* 385b.

Bezpodmiotowo [komu] (1): Oni gdy go ták tágáli/ Boľkiego gniewu niedbáli: Rzekľ/ by Bogiem nie gárdzili/ Iego řwięte mieyřcá czćili. Ale y to prozno byľo/ Nic mu fie nie polepřzyľo *BierEz* H.

W poľczeniu z okreřleniem nasilenia (3): Pchľá ná człowieká wřkoczyľa/ A w rámię go vřkásiľá: Vľápiwřzy iá chćiał zábić/ Oná řię mu ięľá modľić: Prořę day mi odpuľřczenie: [...] Bárzo máľo řię polepřyz. Ieřli řię nádemną pomřćifř. *BierEz* M, H; *Mącz* 144a.

a. *Wyjřć z ciężkiego stanu chorobowego; revalescere* Cn [bez; w tym: komu (4)] (5) : *RejZwierz* 118v; Melius erit isti morbo, Będzie lepiej ty chorobie to yeft polepřzy fie. *Mącz* 214c; Gdy fye ktho zápomni/ Pluřkwy řtářzy day mu z wodą pić [...]. Ale ieřli mu fye niepolepřzy/ á będzie miał drzenie członkow/ dármoć iuż leczyć. *SienLek* 55v; Pytaľ fie tedy [Jezus] od nich godřiny/ ktorey mu [synowi urzędnika króľewskiego] řię polepřzyľo [in qua melius habuerit]. *WujNT Ioann* 4/52.

W poľczeniu z okreřleniem nasilenia (1): y iuż byľá wydáľá ná nie [lekarzy] wřřyřtko co miáľá/ á przedřie fie iey nic nie polepřřzyľo *Leop Mar* 5/29.

Synonimy: 1. *naprawić się, nawroćić się, poprawić się.*

Cf **POLEPSZENIE**